

Aika ja paikka 7.11.2017 klo 16.30 Kunnan talolla

Läsnä Ulla-Riitta Aromaa Raija Leppäniemi
Ulla Myllymäki Jouko Aappola
Mika Pentikäinen Anne Rossi

Poissa Tapio Haara Minna Grönman

1. Kokouksen avaus Puheenjohtaja avasi kokouksen 16.30

2. Laillisuus ja päätösvaltaisuus

Kokous oli laillisesti koolle kutsuttu ja päätösvaltainen

3. Asialistan hyväksyminen

Päätös: Hyväksyttiin asialista.

Vammaispalveluiden järjestäminen kunnissa

Laadun huomioiminen vammaispalveluiden hankinnoissa

Palveluiden kilpailutus pelottaa vammaisia:

Kaikkea ei pitäisi ratkaista rahalla Satakunnan kansa 29.10.2017

4 Saapunut posti

Kuntaliiton 24.10.2017 päivätty saate kirje
sekä työministeri Jari Lindströmin 17.10.2017 päivätty kirje

5. Muut esille tulleet asiat

Ei muita asioita

6. Seuraava kokous to 23.11. klo 16.30 Ulla-Riitta Aromaalla

7. Kokous päättyi klo 17.50.

Ulla-Riitta Aromaa

Jari Lindström

Palvelujen kilpailutus pelottaa vammaisia: "Kaikkea ei pitäisi ratkaista rahalla"

Liikuntavammaisen Marjo Luomanen tarvitsee päivittäin henkilökohtaisen avustajansa, Elina Kankaanpään tukea. Luomanen pitää tärkeänä myös sitä, että voi soittaa kyytin tutulta taksinkuljettajalta Jaakko Hagelbergiltä.

KOTIMAA Lännen Media 29.10.2017 6:00 3

Johanna Jurkka

Palvelutaksi rullaa Vaasan keskussairaalan päivystyksen pääoven eteen. Kuljettaja Jaakko Hagelberg nousee ratin takaa ja avaa taksin takaovet liikuntavammaiselle Marjo Luomaselle. Luomasen henkilökohtainen avustaja työntää hänet autoon.

Lihastautiliiton järjestösuunnittelijana työskentelevä Luomanen on täysin riippuvainen muiden ihmisten tuesta. Henkilökohtainen avustaja ja tuttu, turvallinen taksinkuljettaja ovat läsnä päivittäin arjessa ja juhlassa.

– Se on minulle tärkeää. He tuntevat tarpeeni ja minut. Kyyti tuntuu turvattomalta heti, jos kuljettajana on joku, joka ei tiedä, mitä ajaessa pitää ottaa huomioon. Äkkijarrutuksia ei saa tehdä, Luomanen sanoo.

Luomasen ja Hagelbergin asiakkuussuhde on katkennut vain kerran neljän kuukauden ajaksi. Syynä olivat Vaasan kaupungin aiheet kilpailuttaa vammaisten kuljetuspalvelut. Invataksia tarvitsevat eivät saaneet valita itse kuljettajaansa.

Siitä seurasi vaaratilanteita, kuten pyörätuolin horjahtelua vauhdissa. Enää sitä riskiä ei ole.

Vaasassa yli kaksisataa taksinkuljettajaa on saanut lisäkoulutusta vammaiskuljetuksiin, ja liikuntavammaisille on palautettu oikeus soittaa kyyti tutulta kuljettajalta. Se vaati vammaisten edunvalvojilta kaupungin päättäjien hiillostamista.

Työssään Luomanen kuuntelee kentän tunteja tarkalla korvalla. Hän tietää, että vammaispalveluiden kilpailutus huolestuttaa vammaisia.

– Kilpailuttaminen tuottaa pelkotiloja. Kaikkea ei pitäisi ratkaista rahalla, Luomanen huomauttaa.

Kehitysvammaisten palvelusäätiön toimitusjohtajan Markku Virkamäen mielestä vammaispalveluiden kilpailuttaminen pitäisi lopettaa, koska siihen on olemassa vakava syy: se polkee ihmisoikeuksia ja yksilön vapauksia. Kilpailuttaminen on ristiriidassa YK:n vammaissopimuksen kanssa.

Virkamäki uskoo, että kilpailuttamisesta virinnyt julkinen myllytys kieli muutostarpeista. Ihmiset eivät enää halua katsella haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten riepottelua sivusta.

– Nämä asiat koskettavat syvältä. Ihmiset ymmärtävät, mitä täysin hallitsemattomat, ulkoapäin tulevat väkivaltaiset muutokset voivat aiheuttaa. Pysyviä säästöjä veronmaksajille ei tällä tavalla saada. Heitteillejätto maksaa aina enemmän. Vammaiset eivät vaadi mitään luksusta, vaan perusturvallista arkea, Virkamäki napauttaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Tuula Haatainen (sd.) vaatii hallitusta ryhtymään järkeisiin toimiin vammaispalveluiden kilpailutuksen lopettamiseksi:

– Vammaispalvelut ovat ihmisiä hyvin lähellä olevia, intiimejä palveluita. Katkokset palveluissa ovat johtaneet kohtuuttomiin tilanteisiin. Vammaispalvelut täytyy pystyä hoitamaan muulla tavoin kuin kilpailuttamalla.

Kilpailuttamiseen velvoittaa hankintalaki. Kilpailuttamisen lopettamista ajava Ei myytävänä -kansalaisaloite oli perjantapäivään mennessä kerännyt yli 60 000 kannatusilmoitusta.

Suomen kunnat

Työministeri Jari Lindströmin kirje 17.10.2017

Vammaispalveluiden järjestäminen kunnissa

Työministeri Jari Lindström on lähettänyt Kuntaliiton toimitusjohtaja Jari Koskiselle osoitetun kirjeen, jossa hän kehottaa kiinnittämään huomiota vammaispalveluiden laadun tasoon. Kirje liittyy julkiseen keskusteluun, jota on käyty viime aikoina mm. "Ei myytävänä" -kansalaisaloitteen johdosta sekä aiemmin uuden hankintalain (1397/2016) valmistelun yhteydessä. Ministeri Lindström on pyytänyt Kuntaliittoa saattamaan kirjeen sisällön Suomen kuntien tietoon.

Kuluvana syksynä monessa kunnassa laaditaan uusia kuntastrategioita. Kunnan strategiassa tulee kuntalain (410/2015) 37 §:n mukaisesti huomioida palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät näkökohdat. Palvelutuotanto voidaan järjestää eri tavoilla: palvelut voidaan tuottaa itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa, kunnalla on mahdollisuus perustaa osakeyhtiö, kunta voi ottaa käyttöön palvelusetelin tai palvelut voidaan hankkia ostopalveluna hankintalakia noudattaen. Kuntaliitto korostaa, että palveluiden järjestämistä koskevien ratkaisujen tekemisessä on huomioitava myös kuntalain 1 §:n mukaiset tavoitteet. Kunnan tulee pykälän mukaan edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Kunnan strategiassaan tekemillä ratkaisulla on merkitystä kuntalaisten arjen kannalta ja sen vuoksi niitä on syytä pohtia valtuustokautta pidemmällä ajanjaksolla.

Ostopalvelu on yksi tapa järjestää palvelutuotanto. Jos palvelutuotanto hankitaan oman organisaation ulkopuolelta, on noudatettava hankintalain säännöksiä. Uudessa hankintalaissa sosiaali- ja terveystyöpalveluita koskevat menettelysäännökset on kerätty lain lukuun 12. Luvun menettelysäännökset ovat kevyemmät kuin vanhassa hankintalaissa (348/2007) ja ne korostavat asiakkaan asemaa palveluiden käyttäjänä. Hankintayksiköiden on lain mukaan mahdollista tehdä asiakkaan asemaa turvaavia ratkaisuja osana hankintamenettelyä.

Kuntalain 28 §:n mukaan kunnanhallituksen on asetettava vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi vammaisneuvosto. Vammaisneuvostolle on annettava kuntalain mukaan mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Vammaisten henkilöiden palveluita koskevien asioiden käsittely vammaisneuvostossa on yksi keino avata vammaispalvelujen ostoa koskevaa keskustelua kunnassa, välittää informaatiota puolin ja toisin sekä saada palautetta ja toiveita palvelun sisällöstä suoraan asukkailta. Keskustelua on hyvä käydä erityisesti hankinnan valmisteluvaiheessa, jotta hankittavaa kokonaisuutta voidaan ohjata sisällöllisesti oikeaan suuntaan.

Ostopalveluissa hankkiva taho eli kunta määrittää sen, mitä se haluaa hankkia. Hankinnan sisällön määrittämisessä tulee noudattaa kyseistä kokonaisuutta koskevaa erityislainsäädäntöä ja sen vaatimuksia. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve.

Hankinnan sisällön määrittämisyvaiheessa hankintayksikön tulisi tietää ja tuntee palvelun piiriin tulevat asiakkaat ja heidän tarpeensa. Palvelun sisällön osalta on mahdollista jättää myös asiakkaalle valinnanmahdollisuutta erilaisista toteuttamisvaihtoehdoista. Tällä tavalla korostetaan myös asiakkaan itsemääräämisoikeutta.

Näillä saatesanoilla Kuntaliitto lähettää työministeri Jari Lindströmin kirjeen Suomen kunnille tiedoksi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Jari Koskinen
toimitusjohtaja

Katariina Huikko
johtava lakimies

Liite Laadun huomioiminen vammaispalvelujen hankinnassa, työministeri Jari Lindströmin kirje,
17.10.2017

Jakelu Suomen kunnat

Suomen Kuntaliitto
Toimitusjohtaja Jari Koskinen
PL 200
00101 Helsinki

Kirje
17.10.2017

dnro
TEM/2034/30.01.05/2017

LAADUN HUOMIOIMINEN VAMMAISPALVELUJEN HANKINNOISSA

Hankintalaki (1397/2016) uudistettiin vuoden 2017 alusta lukien uuden direktiivin vaatimusten mukaiseksi. Laissa huomioitiin direktiivin velvoitteet myös sosiaali- ja terveyspalvelujen kilpailuttamisesta.

Lakia uudistettaessa työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tuotiin varsin kattavasti, että sosiaali- ja terveyspalveluiden, varsinkin vammaispalveluiden, laatu ei aina kohtaa loppukäyttäjien tarpeita. Laissa pyrittiinkin kiinnittämään erityisesti huomiota siihen, että hankintalaki edesauttaisi ja tukisi mahdollisimman tehokkaasti kyseisten palveluiden laadun parantamista. Tästä syystä laissa on menettelyllisten säännösten lisäksi laatua tukevia säännöksiä sekä viittaus muuhun sosiaali- ja terveyspalveluja koskevaan lainsäädäntöön.

Nyt julkisuudessa käytävä keskustelu vammaispalveluiden laatuongelmista viittaa siihen, että hankintayksiköt eivät ole vielä riittävästi ottaneet käyttöön hankintalain antamia mahdollisuuksia laadun huomioimisessa. Tämä selittyy sillä, että uudistettu laki on ollut voimassa vasta lyhyen aikaa. Lain tavoitteiden mahdollisimman tehokkaaksi jalkauttamiseksi haluankin kiinnittää kuntien huomiota uuteen sääntelyyn.

Hankintalaki ei vaadi kilpailuttamaan vammaispalveluja

Hankintalaki ei vaadi kilpailuttamaan vammaispalveluja silloin, kun ne toteutetaan muutoin kuin hankintoina. Oman julkisen palvelutuotannon ohella vaihtoehtona on käyttää palveluseteliä tai henkilökohtaisen budjetin kaltaista menettelyä, jolloin loppuasiakas itse valitsee palveluntarjoajan. Silloin kun hankintayksikkö ei käytä harkintavaltaa palveluntuottajan valinnassa ei ole kyse julkisesta hankinnasta. Vaihtoehtoisesti hankintayksikkö voi kilpailuttaa hankintalain mukaisesti esimerkiksi asu-
mispalveluissa puitejärjestelyllä joukon palveluntarjoajia, joista asiakas saa sen jälkeen itse valita tarpeisiinsa parhaiten soveltuvan palveluntarjoajan.

Hankintalaki mahdollistaa loppukäyttäjän huomioivat hankinnat

Hankintalaki tukee hankintayksikköä loppukäyttäjän elämäntilanteen ja tarpeiden huomioimisessa silloinkin, kun hankintayksikkö haluaa hankkia palvelut kilpailuttamalla.

Sosiaalihuollon lainsäädäntö sisältää useita säännöksiä, jotka korostavat asiakkaan tarpeet huomioon ottavaa palveluprosessia eli palvelutarpeen asianmukaista selvittämistä ja arviointia, palvelusuunnitelman tekemistä tämän arvioinnin pohjalta sekä palvelujen järjestämistä ja tosiasiallista toteuttamista palvelutarpeen arviointiin perustuvan päätöksen mukaisesti.

Hankintalaki velvoittaa hankintayksikköä ottamaan nämä seikat sosiaalipalvelujen hankinnassa huomioon jo hankintaprosessin alkuvaiheesta lähtien.

Hankintalain 12 luku: Sosiaali- ja terveystyöpalvelut sekä muut erityiset palveluhankinnat

Uudessa hankintalaissa säädetään menettelyllisten seikkojen osalta ainoastaan keskeisimmistä avoimuuteen ja syrjimättömyyteen liittyvistä säännöistä. Tällä on haluttu lisätä hankintayksiköiden harkintavaltaa ja luoda menettelyihin mahdollisimman paljon joustavuutta. Hankintayksiköillä on siten laaja harkintavaltaa sen osalta, kuinka se huomioi laadun sosiaali- ja terveystyöpalveluiden hankinnoissa. Lakiin otettiin kuitenkin varsin kattavasti ohjaavaa sääntelyä, jolla konkreettisemmin kiinnitetään huomioita eräisiin laatu-seikkoihin. Sosiaali- ja terveystyöpalveluita koskeva sääntely on hankintalain luvussa 12 omana kokonaisuutenaan.

Hankintalain mukaan palvelun käyttäjien tarpeet on huomioitava hankinnoissa:

108 § Palvelujen käyttäjien tarpeiden huomioon ottaminen hankinnoissa

Tämän luvun mukaisissa palveluhankinnoissa hankintayksikön on otettava huomioon kyseistä palvelua koskeva lainsäädäntö. Sosiaali- ja terveystyöpalvelujen hankinnassa palvelun käyttäjien yksilöllisten ja pitkäaikaisten sekä toistuvien hoito- tai sosiaalipalvelujen turvaamiseksi hankintayksikön on otettava huomioon käyttäjien erityistarpeet ja kuuleminen siten kuin muualla laissa säädetään.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, hankintayksikön on sosiaali- ja terveystyöpalvelujen hankinnassa otettava huomioon palvelujen laatuun, jatkuvuuteen, esteettömyyteen, kohtuuhintaisuuteen, saatavuuteen ja kattavuuteen, eri käyttäjäryhmien erityistarpeisiin, käyttäjien osallistumiseen ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä innovointiin liittyvät tekijät.

Pitkäkestoisia hoito- ja asiakassuhteita koskevan sosiaali- ja terveystyöpalvelun hankinnassa hankintayksikön on määritettävä sopimusten kesto ja muut ehdot siten, että sopimuksista ei muodostu kohtuuttomia tai epätarkoituksenmukaisia seurauksia palvelun käyttäjille.

Säännöksellä pyritään muun ohella siihen, että hankittaessa ihmisten elämän mittaisia palveluita kenenkään ei tarvitsisi vaihtaa kotiaan uuden kilpailutuksen myötä. Hankintayksikkö voi tehdä hankintasopimuksen toistaiseksi voimassa olevana ja kilpailuttaa kunkin henkilön hoivakodin vain kerran. Tulevissa kilpailutuksissa haettaisiin palveluntarjoajia vain uusille asukkaille. Säännöksessä korostetaan myös sen merkitystä, että loppukäyttäjälle tulee varata todellinen mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskeviin valintoihin.

Hankintalakiin ei ole kirjattu sisällöllisiä laatuvaatimuksia, koska niistä säädetään erikseen muissa säädöksissä kuten vammais- ja sosiaalihuoltoa laissa, vanhus- ja sosiaalihuoltoa laissa, sosiaalihuollon asiakaslaissa, laissa potilaan asemasta ja oikeuksista sekä näitä lakeja täydentävissä sosiaali- ja terveysministeriön suosituksissa ja kuntien omilla linjauksissa sote-palveluiden laadusta. Sosiaalihuollon lainsäädännön veloitteet on otettava huomioon vammaisten henkilöiden palveluissa.

Hankintalaki mahdollistaa edelleen myös ilman kilpailutusta tehtävän suoramankinnan erityistilanteissa:

110 § Suoramankinta erityistilanteissa

Sen lisäksi, mitä 109 §:n 2 momentissa säädetään, hankintayksikkö voi tehdä suoramankinnan yksittäisissä tapauksissa tämän luvun mukaisissa sosiaali- ja terveyspalveluhankinnoissa, jos tarjouskilpailun järjestäminen tai palvelun tarjoajan vaihtaminen olisi ilmeisen kohtuutonta tai erityisen epätarkoituksenmukaista asiakkaan kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi.

Säännös vastaa sisällöllisesti aiemman hankintalain säännöstä. Säännöksellä pyritään varmistamaan mahdollisuus huomioida yksittäisen asiakkaan tilanne esimerkiksi silloin, kun hänellä on jo olemassa olevia siteitä tietyn palveluntarjoajan palveluihin. Tarkoituksenmukaista ei ole esimerkiksi se, että yksittäinen henkilö sijoitetaan asumispalveluyksikköön tai hoivakotiin erilleen jo tietyssä hoivakodissa olevista, hänelle läheisistä ihmisistä.

Hankintalaki pyrkii ohjaamaan kilpailuttamaan sote-palvelut hinnan sijaan laadulla:

115 § Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Jos hankintayksikkö käyttää kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

Hankintalain valmistelun yhteydessä käytiin keskustelua siitä, tulisiko hankintalaissa säätää pakolliseksi joidenkin laatukriteerien käyttäminen sosiaali- ja terveyspalveluiden vertailussa. Tältä osin päädyttiin siihen, että sosiaali- ja terveyspalvelujen laatusuhteista ei ole mahdollista antaa yleisenä menettelytapalakina toimivassa hankintalaissa mitään yksittäistä palvelukokonaisuutta koskevia määrittelyjä. Laki kirjoitettiin luottaen paikalliset olosuhteet ja tarpeet parhaiten osaavien ammattilaisten harkintaan. Sosiaali- ja terveyspalveluiden kilpailutuksissa hankintayksiköiden tulee jo muutoinkin aina huomioida laatusuhteet ja tämän merkitystä haluttiin korostaa sillä, että lakiin säädettiin velvollisuus perustella se, miten laatusuhteet on huomioitu. Tällä pyritään nimenomaan estämään se, että palveluita kilpailutettaisiin pelkällä hinnalla.

Sosiaalihuollon lainsäädännön painotuksia palvelujen hankintaan

Vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä sekä niiden laadusta ja saatavuudesta säilyy julkisella vallalla, eli tässä kunnilla, kaikissa tilanteissa. Tämä vastuu ei poistu myöskään silloin, kun palveluja hankitaan hankintalain mukaisesti.

Sosiaalihuollon lainsäädännön mukaan erityistä huomiota on kiinnitettävä elinikäisten ja pitkäaikaisien palvelujen jatkuvuuteen. Palvelun sisällön tulee aina määräytyä asiakaslähtöisesti asiakkaan asemaa ja oikeuksia sekä palveluja koskevan lainsäädännön mukaisesti. Palvelujen on muodostettava asiakkaan tarpeisiin vastaava kokonaisuus. Lisäksi sosiaalihuollon lainsäädäntö velvoittaa kun-

taa kuulemaan asiakasta ja tarvittaessa hänen läheisiään palveluja koskevassa päätöksenteossa ja palvelujen järjestämisessä.

Kunnalla on velvollisuus valvoa ja ohjata palveluntuottajien toimintaa, palvelujen laatua sekä sitä, että palveluja koskevia sopimuksia noudatetaan. Jos kunta havaitsee tai sen tietoon tulee esimerkiksi asiakaspalautteen tai omien havaintojen kautta laatupuutteita, muita virheitä tai suoranaisia sopimusrikkomuksia, kunnan on puututtava asiaan ja vaadittava puutteet heti korjattavaksi. Tärkeää on myös vuoropuhelu palvelun järjestämisen eri vaiheissa kaikkien tahojen kesken, kuten asiakkaat, heidän läheisensä, palvelun tuottajat sekä kunnat.

Sosiaali- ja terveystalvelujen laadun sääntelyn vahvistamiseksi valmisteltavana olevassa muussa lainsäädännössä kuin hankintalaissa, kuten sote-järjestämislaissa, palveluntuottajalaissa ja uudessa vammaispaalvelulaissa, palvelujen laatuun kiinnitetään erityistä huomiota. Vammaispaalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisessa yhtenä tavoitteena on turvata vammaisen henkilöiden tarpeen mukaiset ja laadukkaat palvelut. Kyseiseen lakiesitykseen sisältyy yleisten sosiaalihoitolain mukaisen asiakkaan palveluprosessia koskevien säännösten lisäksi palvelujen toteuttamiseen ja myös palvelujen laatuun liittyvä säännösehdotus. Lisäksi osana valinnanvapauslainsäädäntöä valmisteltavana oleva henkilökohtainen budjetti yhtenä palvelujen toteuttamisen tapana tuo uuden vaihtoehdon muun muassa iäkkäiden ja vammaisten asumispaalvelujen ja päivätoiminnan järjestämiseen. Henkilökohtaisen budjetin tavoitteena on lisätä asiakkaan valinnanvapautta ja itsemääräämisoikeutta sekä vahvistaa asiakkaan omaa valintaa palvelujen tuottajasta.

Tällä kirjeellä haluan kiinnittää kuntien huomiota yhteiseen tavoitteeseemme saada vammaisten henkilöiden palveluiden laatu loppukäyttäjien tarpeita vastaavaksi. Pyytäisin Kuntaliittoa välittämään tiedon asiasta kunnille sopivaksi katsomallanne tavalla.

Työministeri

Jari Lindström